

OPONENTSKÝ POSUDOK HABILITAČNEJ PRÁCE

Názov práce: *Kníže Karel I. z Lichtenštejna 1569–1627. Finance – majetek – politika*

Autor práce: PhDr. Marek Vařeka, Ph.D.

Odbor HIK: história

Oponent: Doc. Mgr. Annamária Kónyová, PhD.

Pracovisko oponenta: Inštitút histórie FF, Prešovská univerzita v Prešove

Výskum dejín šľachty a aristokracie, či ich jednotlivých predstaviteľov patrí po roku 1989 k témam, ktoré si postupne nachádzajú svojich bádateľov v radoch profesionálnych historikov. Z ideologických dôvodov záujem o dejiny „vykorisťujúcej triedy“ nebol pre českú, ani slovenskú marxistickú historiografiu zaujímavý, ani zvlášť preferovaný. V posledných desaťročiach však aj u laickej verejnosti vzrastá záujem o rekonštrukciu šľachtických sídel, hradov, výskum dejín rodov, či vlastného šľachtického pôvodu. Profesionálna historiografia na Slovensku i v Čechách si postupne našla svoje aristokratické rody a ich predstaviteľov, o rekonštrukciu života a pôsobenia ktorých sa snažia historici v mnohých reprezentatívnych dielach o Pálffyovcoch, Eszterházyovcoch, Šternberkov, Valdštejov a ďalších.

Výskumná téma aristokracie a šľachty je nepochybne zaujímavá, ale aj náročná, pretože si vyžaduje kombináciu mnohých historických metód, poznanie rodových súvislostí, majetkových pomerov a ich zmien, politickej, či spoločenskej angažovanosti, ako aj mnohých ďalších súvislostí ovplyvňujúcich rodový vývin vo všetkých jeho sférach, či už v kontexte jednotlivca alebo niekoľkých generácií. Zvlášť náročný je výskum v prípade súkromného života jednotlivých predstaviteľov rodov, patriacich k ich menej exponovaným členom.

V kontexte toho pozitívne hodnotím výber témy habilitačnej práce týkajúcej sa výskumu života Karola I. Lichtenštejna, vďaka ktorému sa v ranom novoveku odštartoval raketový vzostup rodu medzi elitu moravskej a českej aristokracie. Ako autor v úvode práce uvádza, jeho cieľom je „*nové, kritické historické skúmanie a nestranné vedecké zhodnotenie tejto významnej osobnosti*“ dejín koruny českej, so snahou zobektivizovať jednostranne negatívny obraz, ktorý o ňom vznikol v súvislosti s pobielohorskými konfiškáciami. V dôsledku toho sa pán dr. Marek Vařeka rozhodol svoj výskum zamerať na tri hlavné oblasti, v ktorých môžeme vidieť piliere vzostupu Karola I. a rodu Lichtenštejn. Tieto tri analyzované sféry tvoria finance – majetkové zázemie – politika. Všetky tieto oblasti sú úzko prepojené a Karol I. Lichtenštejn dokázal poväčšine udržať správny balans medzi nimi a vzájomnej ich využiť v osobný prospech i rodový vzostup.

Habilitačná práca je spracovaná na základe primárneho archívneho výskumu doplneného o relevantnú odbornú literatúru. Fundament archívneho výskumu autora práce tvoril Rodový archív kniežat Lichtenštejn, Domáci archív, Dvorská kancelária a Ústredná účtáreň (Viedeň, Vaduz). Nemenej dôležité boli dokumenty najmä ekonomickej a hospodárskej povahy uložené v Moravskom zemskom archíve, ale aj mnohých regionálnych pamäťových inštitúciách. Zo zhodnotenia stavu spracovania témy o dejinách rodu Lichtenštejn, ako aj podrobnej analýze archívnej pramennej bázy je jasné, že autor habilitačnej práce sa v problematike orientuje suverénne, pozná relevantné historické práce skoršej generácie historikov, ako aj najnovšie

trendy vo výskume českých hospodárskych dejín, dejín stavovského povstania i pobiellohorskej cisárskej ekonomickej politiky.

Z hľadiska metodológie autor habilitačnej práce správne kombinoval viaceré metódy historického výskumu. Signifikantná je najmä aplikácia mikrohistórie jednotlivca do makrohistorického kontextu, kombinácia biografickej metódy a kultúrnej antropológie. Využitím komparatívnej metódy porovnal hospodárenie na lichtenštejnovských majetkoch s inými porovnateľnými aristokratickými rodmi. Vďaka poznaniu a sebavedomej orientácii v ekonomických teóriách dokázal dr. Vařeka z obrovského množstva archívneho materiálu hospodárskej a ekonomickej povahy vyabstrahovať a syntetizovať podstatné informácie a na základe nich zadefinovať základné tendencie ekonomickej politiky a hospodárenia na rozsiahlych lichtenštejnovských majetkoch a početných panstvách v chronologickom i teritoriálnom kontexte.

Štruktúra habilitačnej práce je koncipovaná ako obsiahla biografía Karola I. Lichtenštejna, začínajúca stručným prehľadom dejín rodu a zasadením života Karola do jeho ranonovovekého vývinu. Cez opis detstva a štúdia, kavalierskej cesty, manželstva autor ozrejmil predispozície mladého kniežaťa na spoločenský, majetkový vzostup a kariéru na cisárskom dvore. V osobitných kapitolách autor analyzoval jednotlivé aktivity kniežaťa od úverovej politiky cez vstup do služieb cisára a kariéru na dvore. Práve úverová činnosť dokázala Karolovi zabezpečiť slušnú finančnú základňu. Autor habilitačnej práce poukázal na rôzne okolnosti postupného vstupu Karol I. Lichtenštejna do habsburských služieb, ako aj na šťastné rozhodnutie podporiť v bratskom súperení mocenské ambície arcikniežaťa Mateja. V kapitole týkajúcej sa predbiellohorského pôsobenia Karola autor podrobne rozanalyzoval finančné aktivity (pôžičky, súpisy úverov, komparácia aktív a pasív, identifikácia a kvantifikácia finančných partnerov a pod.). Práve cez obchodných a finančných partnerov bolo možné sledovať stále sa rozširujúcu a zahusťujúcu sociálnu sieť okolo Karola I. Autor habilitačnej práce, Dr. Vařeka sa rozhodol pôsobenie Karola I. počas českého stavovského povstania predstaviť v osobitnej kapitole, skutočný vrchol jeho kariéry však nasledoval až po porážke povstania. Vtedy nastal dynamický majetkový a spoločenský vzostup rodu a knieža Karol I. sa stal zemským správcom. Význam tejto kapitoly spočíva v opise postupného rozširovania majetkovej základne rodu, najmä vďaka konfiškáciám, ale aj prevodmi, kúpami. Všetky kapitoly knihy týkajúce sa hospodárenia a financií sú doplnené o prehľadné tabuľky majetkov, finančných záležitostí, veriteľov, pôžičkách a pod.. Záverečná kapitola práce sa venuje poslednej etape života Karola z Lichtenštejna, kedy sa stiahol z vysokej politiky a venoval sa hlavne rodinným záležitostiam.

Záverečné hodnotenie

K predloženej habilitačnej práci nemám žiadne zásadné pripomienky. Jednoznačne možno konštatovať, že habilitačná práca je prínosným vedeckým dielom prinášajúcim syntetizujúci a objektivizovaný pohľad na osobu Karola I. Lichtenštejna. Okrem všetkých atribútov vedeckej publikácie (jasne formulovaný cieľ, vhodná metodológia, obrovská pramenná báza, logická nadväznosť kapitol a formulácia záverov) vysoko pozitívne hodnotím samotný štýl práce. Napriek množstvu údajov týkajúcich sa financií, majetkových pomerov je práca ľahko čitateľná, obsahovo prehľadná a pochopiteľná aj pre širšiu odbornú verejnosť. Je dôkazom autorovej erudície a dobrej orientácie v problematike hospodárskych dejín habsburskej monarchie raného

novoveku, ako aj rodovej a ekonomickej politiky zemskej aristokracie aplikovanej na rod Lichtenštejn.

Preto habilitačnú prácu *Kníže Karel I. z Lichtenštejna 1569–1627. Finance – majetek – politika* autora PhDr. Mareka Vařeku, Ph.D. **odporúčam** prijať na obhajobu a po úspešnej obhajobe a habilitačnej prednáške **odporúčam** udeliť vedecko-pedagogický titul docent v odbore habilitačného konania a inauguračného konania **história**.

V Prešove 1.6.2026

Doc. Mgr. Annamária Kónyová, PhD.